

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Consequentibus Pertexens, Quae post beatum S. Xaverij
Obitum Soc. Patres ad Dei gloriam in iisdem Prouinciis gessere

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1667

24. Rex Siani regnum recuperat & ad Christum adduxit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11445

Exibat inter hæc Pereiræ tempus Zebuanæ decretum expeditioni, cuius paulo ante indicata est origo, confecta illa, exercitu eundem erat aduersus rebelles, iisque profligatis, Siani Rex restituendus in suam ditionem. Quare ex Cauripe remensi mare in Sianum, frustra diu classem cui arma coniungerent, dum operiuntur, tandem longo prospectu apparent naues duæ, creditæque mox ad primam Pereiræ aciem pertinere, expectando fessos mire exhilarant, sed missum ab Rege & Mascarenio obuiam inuitandis illis catospium hilaritatem præproperam relatione tristi subito deiecit: nauis erat, & lembus Mandornella præfecto cum militibus aliquot indigenis nec ultra viginti Lusitanis; Pereiræ classem, diu incassum errasse quærendis quos expugnaret Celtiberis; pertasam inutilis operæ, Ternatem reuertisse, summum eius Præfectum Pereiram, pro imperio iussisse triremes omnes duci, ad domandos Siani perduelles, & subiiciendos Regi suo: sed enim in cursu ventis ad proram tam vehementibus reiectas, vt frustra ulterius connisæ in portum denique Moluci subducerent sese. Cæterum addebat Mandornella, regis & Mascarenix vicem dolens, quos eo nuntio cernebat grauius affligi, paruo quod nauigijs duobus veherat auxilio, si quæ opitulati se posse crederent arma sua & vitam ex animo, in eorum potestate, & obsequio fore: quam opis ferendæ tametsi angustæ, generositate, & Lusitanorum comitum, minimè sperendam rex prudens statuit, bello semel aperto auctum iri suas copias nobilitatis præcipuæ non paruo concursu, & manipulis fortium militum ex iis oppidis quæ in eius fidem redierant: iunctis ergo in classem exiguam nauibus in portum contendunt, arci subiectum quam regis perduelles munitissimam obtinebant. Exscensione facta collectoque ex accolis milite irruptionem subitam moliantur. Imminebat arx Mari è montis edito ascensus tam ardui, & prærupti, vt nisi adreptando, & per anfractus rupium transuersarum non daretur ad eam aditus, & quidem inuadentibus periniquus, infestantibus desuper obsessis, fauens deuoluentibus in eos saxa ingentia, telaque in crucem, in Patrem, in Cascigem Christianum mutuo hortatu poscentibus: Mascareniam scilicet innuebant, qui prensandis adrepens cautibus, crucem præferbat, ostentabatque militibus, & identidem desigebat. Rex autem pro se, lingua, manuque rem strenue agere, muroque proximus, hos modo, nunc alios ex propugnatorum præcipuis, compellare; meminissent quis esset? puderet seruitutis quam iurassent vili & ignobili tyranno, maluissentque illi mancipia quam regi suo liberi viuere; redirent confidenter, & arma ponerent imprudenter mota, nec dubitarent eodem quo prius apud se honoris, ac pretij nomine futuros. Hæc dum beneuolè arguentem pudefacti mæstoque silentio audiunt, en magnus ab auerso clamor, fragorque vna bellici instrumenti; canteriatos catapultarios, partim Regios, partim Lusitanos sua cum bono genio solertia iuuerat, per cæca nemoris quo castrum à terra cingebatur, indeprehensi ad murum euaserant

S rant

24.
Rex Siani
regnum re-
cuperat &
ad Christum
adduxit.

rant; iamque ad portas pro ingressu certabant: quare hinc Regis placabilitate, & promissis pellecti rebelles; inde armis iraque territi, ad deditioem conclamare: magistratus extemplo per incisas viuo saxo scaldas descendere cum primoribus ciuium, proiectique ad Regis pedes Sacramento in eius verba fidemque dicere, pacto in præmium victoris militis, aliquo pecuniæ numero, paucisque mancipiis. Restabat arx Passen reliquarum princeps, ex qua regni pars cætera pendeat: sita erat etiam ad mare, sed in opposito insula latere, & rupis excelsæ vertice, murisque præterea egregiè munita: quod ergo aperta vi ægrè expugnabilis videretur, creditum cautius, arte clam & strepitu procul incautam occupare: ad hoc singulatim, & rari transuersam per insulam terra viam carpunt; sub noctem in syluam deueniunt ad montis radices cui Passen erat inædificata; subsistunt illic horas aliquot ad quietem; inde taciti & armati ante primam lucem abrupta & aspera, pedibus manibusque conuulsi scandere, nihilque non agere quo improvisi ad muros se sisterent. Verum luce produntur ignarij funis, vociferantur excubiæ ad arma, it in populum clamor, sed quod nondum luceret, lentus adhuc & anceps; nec tam cito ad pugnam expeditis, imo etiam dubiis quod esset succurrendum; Lusitanus interea regios milites secum trahens verticem superat, & post aliquid pugnae, in muram etiam euadens, ex rebellibus centum sternit, qui primi accurrerant ad defensionem. Cæteros viribus diffisos, metus, arce omissa, in fugam montesque compellit; illic necessariis ad vitam omnibus defecti, cum præterea audissent deliberari in arce de illorum exitio, regis misericordiæ vitam taxat incolumi se penitus dedunt: accepit Rex supplices, ea lege, ut quicquid auri apud se haberent, traderent Lusitanis, adderentque mancipia viginti, præmium operæ regi fortiter impensæ: his tuti conditionibus è monte prodeunt, omnes ferme aut nobiles, aut ex locupletioribus populi, aduolutique ad regis pedes, osculo illos tangunt. Hanc regis optimi virtuti egregiæ mercedem Deus reposuit, & Mascarenias, incredibile ipsius in amplificanda religione Christiana desiderium; æqualitatem animi patientis, ex Dei nutu constanter libratam, in regni iactura, & exilio probroso, ad hæc integritatem, & innocentiam, suis mirifice litteris prædicat, laudatque ut Principem sanctum, Cuius item virtutis recuperato regno tenax, regnum ipsum Deo eius recuperandi autori gratus rependere ac subijcere institit: nec fuit illi magnopere laborandum ut Christi legibus illud manciparet, Mauris pudore impio conatus inanes dolentibus quibus odio Christiani cultus, populos ad defectionem in illum concitarant. Mascarenias Siani Insula bis, Regi scilicet, & Deo reddita in Molucum reuertit anni 1569. Februario, magno laboriosæ operæ ab Rege præmio ditatus qui natu maximum filiorum octennem, & regni hæredem illi credidit, à nobis inter nos educandum.

Gesta præstantissimi huius operatij cætera (quando eius in rebus versatur)

famur) ieiunè illinc narrarunt literæ, quippe ab iis quos agere potius iuvabat quam scribere. Scimus è Celebis in Molucum reuersum, in Amboinum denuo nauigasse, illic ei à Mauris non minorem tolerantia præbitam segetem, quam occupatissimæ operæ à Christianis, inde perpetuo discursu ad nauigasse iis insulis visendo, seorsum singulas, ethnicos ab idolis ad Christum traducendo, docendo neophytos & infidelium ab iis vexationes prohibendo. Legi sine lacrimis non potest eius quædam epistola in Lusitaniam, haud scio quam ex insulis Amboinensibus, qua illos quamplurimi possent ad opem hortatur celeriter ferendam, tot miseris sacrum flagrantibus baptisma, & ministrantium penuria, in cæca erroris sui tabescentibus nocte. Legationes censet multas ab simulachrorum adoratoribus, quibus accerlebatur in vastissimas regiones vt, animarum populos innumerabiles, non tam verbo diuino ad excipiendum Christum excoleret, quam diuturnis pridem ad hoc desiderii excultos, supplicantesque colligeret. Sibi vero ait rumpi solita dolore viscera, quod solus tot millibus sat esse sua vnus opera non valeret, audiretque illos interea suam sortem lamentis, & luctu non consolabili querentes. Tetendisse ad auxilium manus, insulas octo ad Amboini maximam attinentes; Burros duos maiorem & minorem; Zeiranum & non exiguo numero alias; ab se vero quid iis præstari tandem potuisse, cum in ea tantum ex qua hæc scribebat insula, non plus viginti leucarum ambitu pagos numeraret sexaginta, quorum maxime infrequentes, ducenta censerent capita reliqui fere ad quinque millia: cibo sibi & somno tempus defuisse, multo magis rebus perscribendis, quas in illa recenti & feruida Christianitate, diuini spiritus profusa gratia patrabat. Fluxo erat & debili corpore, morbisque obnoxio; sed eorum sensum obtundebant ægritudines alienæ, quibus quam suis grauius frangebatur. Adeste (inquit nostros per literas Conimbricenses collegas alloquens,) adeste dilectissimi, neque vos aut metus, aut dubitatio moretur, ne forte tot morbis, & ærumnis quibus hæc affatim abundant oræ, imbecilles sitis & impares: subinfluit enim debilitati corporis & virium, diuina virtus. Experti loquimur nam morbis sæpius redactos ad extrema, perpetuis vero circumfessos & pressos angustiis ea vi reficit diuina bonitas, non modo vt æquo animo quibus arctamur miserias toleremus, sed optemus etiam grauiores. Non vnæ porro ægrotationes, mortem viro Dei frequenter ob oculos præsentem intentarunt, sed ferrum & iacula Mauro-rum, qui assectabantur velut feram, vt neophytorum fides, subtracto sibi eo firmamento, per se corrueret. Semel certo cum scissent in monte illum esse, radices montis corona cingunt armatorum, qua sursum versus paulatim arctius scandendo collecta, cogunt illum in summum verticem, iamque illum stringebant fastigio vicini, nec erat quæ illos effugeret nisi fieret iis non aspectabilis, vel ipsi de repente cæci. Euasit tamen citra miraculum, vita enim Deo in vtrumque oblata, seu mallet seruata, seu perditam; longis sursum deorsum ambagibus qua magis

25.
Mascarenia
labores, &
mors venæ-
no illi à Maur-
is propina-
to.